

Remissyttrande

Datum 2025-10-21

Diarienummer GBT 2025-00143

Ert diarienummer KN2025/01529

kn.remissvar@regeringskansliet.se

kopia till kn.nm@regeringskansliet.se

Synpunkter på ändrade regler om fridlysning

Vi tackar för möjligheten att lämna synpunkter på promemoria Skyddet genom nationell fridlysning anpassas till arternas skyddsbehov och andra angelägna intressen. Detta remissyttrande är berett i dialog med Bergianska trädgården, Botaniska trädgården vid Lunds universitet och Uppsala linneanska trädgårdar.

Betydelsen av att värna biologisk mångfald

Arterna är byggstenarna i den biologiska mångfalden, idag är den mångfalden hotad både globalt och nationellt. I Sveriges senaste EU-rapportering enligt artikel 17 i art- och habitatdirektivet går det att läsa att endast 40 procent av arterna och 20 procent av livsmiljöerna bedöms ha en gynnsam bevarandestatus. Slutsatsen är att fler insatser behövs för att stoppa förlusten av biologisk mångfald. Förslagen som beskrivs i promemorian från Klimat- och näringslivsdepartementet (KN2025/01529) innebär ett för vissa arter mer effektivt skydd men även lagändringar som innebär undantag från artskyddet för pågående markanvändning eller samhällsviktig verksamhet.

Biologisk mångfald behövs på alla olika nivåer

Genom att dela upp de hotade arterna i fyra nivåer blir de sårbara arterna och populationerna inte omfattade av det starkaste skyddet. (Det är dock svårt att bedöma vilka dessa är, då omfattningen och kategoriseringen inte är känd. Det hade varit hjälpsamt om denna bilaga hade remitterats samtidigt som detta förslag.) Risken med dessa uppdelade kategorier blir även att den genetiska mångfalden glöms bort och att olika sektorer i samhället kan uppleva att det innebär begränsningar på deras verksamheter för bara en enskild arts skull. Vi vill därför betona betydelsen av att prata om biologisk mångfald på olika nivåer –

såsom mångfald av ekosystem, mångfald av arter och genetisk variation inom arter. En hotad art kan vara en indikator på en värdefull miljö, fast själva arten inte är hotad i en global skala. Och att bara ha identiska individer av en art kvar, utan genetisk variation, är inte mångfald.

Vi behöver värna mångfalden på alla nivåer och det kan vara en pedagogisk utmaning att beskriva det, så att artskyddsförordningens syfte framgår. Den genetiska variationen är särskilt viktig i ett klimatförändringsperspektiv, för om inte en tillräckligt stor genetisk variation finns bevarad så hinner inte växter anpassa sig i den takt som krävs. Detta gäller i naturen, dvs in-situ, men det påverkar strategier för ex-situ-bevarande.

Avrådan från att införa generellt undantag

Vår bedömning är att förslaget att införa lättnader i förbuden genom ett generellt undantag för jord- och skogsbruksåtgärder (paragraf 9 a tredje stycket) kommer att betydligt försvåra Sveriges möjligheter att bevara skyddsvärda miljöer. Det är svårt att svara på hur långtgående konsekvenser dessa lättnader har då det inte klargjorts vad som är överkuggande allmänintresse. Vad vi däremot vet är att förstörda livsmiljöer och överexploatering av arter är några av de största hoten mot den biologiska mångfalden. Göteborgs botaniska trädgård föreslår att man inte går vidare med lagändringarna så som de nu är utformade.

Inför undantag för ex-situ-bevarande

Vi anser att insamling av frö, sporer och pollen i syfte att bevara ex-situ i en ackrediterad botanisk trädgård eller fröbank ska få ett permanent undantag från samtliga regler i artskyddsförordningen, dvs oavsett hotnivå. Botaniska trädgårdar i många länder har i uppdrag att samla in fröer och sporer i syfte att bevara arter i levande samling och i fröbank, så att genetisk variation kan finnas kvar och kunna användas för framtida restaureringsåtgärder. I ett snabbt förändrat klimat och markanvändning så finns ingen annan lämplig lösning för att i stor skala kunna bevara hotade arter. Arter som idag är hotade har ofta starkt fragmenterade och genetiskt utarmade populationer. Arter som är mindre akut hotade idag, kan komma att i nära framtid bli hotade på grund av en kombination av förändrad markanvändning, sjukdomar och klimatförändringar.

Genom att spara fröer och levande plantor i botaniska trädgårdar och fröbanker tillgängliggörs en ovärderlig resurs för framtida restaurerings åtgärder. Denna

resurs kan också användas för forskning samt till informationsinsatser för allmänheten. Insamlingen syftar därmed till att förhindra en försämrad bevarandestatus på lång sikt. Det bör samtidigt vara förenat med villkor, såsom att maximalt 10% av den årliga tillgängliga frö- och sporproduktionen på varje lokal får samlas in.

Sverige har i flera sammanhang erkänt vikten av ex situ-bevarande, men det saknas ännu en tydlig nationell strategi för hur detta ska genomföras systematiskt. Naturvårdsverket lyfter i sitt arbete vikten av att bevara hotade arter, men fokus har hittills legat främst på in situ-åtgärder. Att tydliggöra uppdraget för botaniska trädgårdar och fröbanker i artskyddsförordningen innebär att ex-situ bevarande kan få ett ökat genomslag i Sverige, vilket också Kunming-Montreal-protokollet pekar på som en viktig åtgärd.

Kompetens finns i de botaniska trädgårdarna

Göteborgs botaniska trädgård anser att det är en förbättring att man ger Naturvårdsverket i uppdrag att se över fridlysningsstatus för arter regelbundet. Mot bakgrund av det så vill vi föra fram att kunskap om arter och hotstatus samt senaste vetenskap finns i de botaniska trädgårdarna. Botaniska trädgårdar håller levande växtsamlingar i syfte att bevara den biologiska mångfalden för forskning och undervisning. En botanisk trädgård är också ett stort besöksmål. Sammanlagt är det uppemot 2 miljoner besökare till de fyra större trädgårdarna i landet varje år. I en botanisk trädgård är växterna det centrala. Många av växterna är idag utrotningshotade eller till och med utdöda i sina naturliga växtmiljöer i olika länder.

De större botaniska trädgårdarna i Sverige (Bergianska trädgården, Lunds botaniska trädgård, Uppsala linneanska trädgårdar och Göteborgs botaniska trädgård) har unika samlingar av levande växter som är viktiga för bevarandet av världens biologiska mångfald. Dessutom är miljöerna på olika sätt värdefulla för sin historik, sina kulturmiljöer och för den upplevelse och rekreation som erbjuds.

Botaniska trädgårdar är och ska vara en viktig resurs för olika myndigheter i frågor om biologisk mångfald, och vi utgör en central kunskapskälla för allmänheten i den här typen av frågor. Botaniska trädgårdars uppdrag är bland annat att sprida kunskap och information om biologisk mångfald, botanik och

hortikultur samt tillhandahålla material för forskning och utbildning. Vi riktar oss till forskare, studenter, skolelever samt allmänheten.

Göteborgs botaniska trädgård
Västra Götalandsregionen

Hanna Tornevall
Förvaltningschef

Åsa Krüger
Vetenskaplig intendent